

La forma en *ç* es prolonga en les llengües hispàniques pels dos costats: port. *mócho* «que não tem cornos», «que tem falta de algum membro», «(cavallo) que tem falta das orelhas», «(árvore) que perdeu os ramos, (navio) que perdeu os mastros» (Bluteau, Moraes). Però també hi ha en la nostra llengua *cabra mótxa*, *vaca mótxa*, etc., amb gran arrelament i d'ús general en el Princ., des de Tortosa fins al Pallars Superior i el Berguedà, i des de Lleida fins al Penedès (BDLC ix, 204; també a tots els pobles de Cardós i Vall Ferrera, 1932-4): encara que no consta gaire la forma masculina, els *DAG.* i *DFa.* diuen que és *mótxo* [Lab. 1839]; no crec pas que sigui castellanisme local, no sols perquè el *TdF* consigna *moucho* 'cabra' a Agde, sinó perquè el verb *esmotxar* 'podar', 'retallar el perímetre d'alguna cosa (en particular la roba)', mot tan general i essencial que no és pas raonable de sospitar de provinença castellana, apareix des de l'*Artilleria* de Barra (1642); «*desmotxar* o *esmotxar* alg cosas: aliquid emarginare; rei cuiuspiam marginem incidere», «*desmotxadura* o *esm-*: margini incisura», Lacavalleria. Alcover troba *cabra mótxa* 'que no té banyes' en tot el triangle Tort.-Maresme-Sort (BDLC ix, 204); val. «una pedregada ho ha deixat *móçho* 'arrasat' i el *Motxo*, turó de forma ampla, a Casinos (1962); Monòver un *mocho* de granera 'cap d'esombra vella per netejar la paella' i *matar* a *mochaes* (uns gossos penjats) a cops d'això (*Canyissaes*, 64, 73); a Menorca «trist, cap-baix, sense berbes» (Ferrer Ginart, *Ron daies*, 222).

Amb el natural desig d'arribar a conclusions etimològiques, M-Lübke postulava per al grup de *mousse/mozzo/esmussat* una base *MŪTIUS 'esmussat' («abgestumpft») de naturalesa i nacionalitat indefinides. Fins si li perdonem tanta llibertat, resten caps que no lliguen: fonèticament, si això pot anar per a l'italià, en català i en francès ens caldrà -TTI-, i en la vocal la forma catalana dominant, amb *u*, exigiria *MŪTTIUS.

Però per què filarem prim si tot seguit hem de fer front a tantes altres coses. Com judiquem *mocho/motxo*: direm que és una forma mossàrab amb *ç* corresponent a la *ç* del Nord? No he callat les dades que hi induirien, però veiem de seguida que justament -TTI- i -TĪ- donen *ç* i no pas *ç* en mossàrab; que aquesta *ç*, ultra el mossàrab toledà, es trobaria a Lombardia, i l'àrea catalana de *motxo*, *esmotxat*, és més del Nord que no pas de Tortosa, i en canvi no inclou Mallorca; i que en llengua d'oc no hi ha una cosa ni l'altra sinó *mout*, *mouto*, «mousse, émoussé, épointé, qui n'a pas de cornes» (*TdF*), tipus que s'estén àmpliament pels parlars francesos, rètics i alt-italians; cosa que persuadí M-Lübke a instituir un altre tipus *MŪTT-: car de tota manera era evident, donada la impressionant identitat semàntica, que això era inseparable del grup *mozzo/esmussat*, i així semblava insinuar una derivació de data pre-romana de l'un a l'altre: aquest pre-romà ens surt, però, de trascantó, al mig dels Andes: Equador *motolo* aplicat a tota cosa mussa i particularment les armes *esmussades* (Lemos), cosa que ens recorda tot seguit el cast. *boto* amb la rècula de

mots gallo-romànics, eslaus i ugro-finesos que vaig aplegar-hi en el DCEC (BOTO), perquè tenen la mateixa forma i significat.

El complicat panorama encara s'eixampla: bc. comú *motz* 'aplatat, xato', 'de talla baixa', 'sense banyes', 'esquerp, esquiu', 'eixorellat', 'que no talla', 'trist', 'lleig', 'pelat' (Azkue), tipus que degué prolongar-se cap a ponent pels parlars romànics contigus: Liébana *esmozar* «podar ligerament», ast. de Colunga i Cabranes *demozar* «cortar todas las ramas de un árbol», «despuntar el maíz», units al basc pel cast. bilbaí *mocho* «achatado, romo, feo», i que s'allargassa fins al gall. *esmozar* «descabezar un árbol» i Bierzo *chamozo*, -za, «desmoche». I ara afanyem-nos a observar que això es retroba en germànic: a-al. mj. *mutzen*, *mützen* 'podar' (avui *aufmutzen* 'reprotxar'), el qual de cap manera no ens pot suggerir un ètimon germànic per al nostre conglomerat MUTT(I)-, no solament perquè és cosa tardana en alt-alemany [S. XIV] sinó perquè el neerl. *mots* amb verb *motsen*, més vivaços encara que en alt-alemany, ens adverteix que ací no hi ha el fruit de cap fase de Lautverschiebung (-r > tz) sinó una africada originària *ts* d'explicació enigmàtica. Basc *moztu* 'rapar', 'esquilar', «desmochar arbres» comú, «émousser un tranchant» bisc., guip., bazt. (Azkue), *mutz* «corto», *mutzen* «cortando», *mützü* «trasquilado» sul. (Mitxelena, *FoHiVca.*, 53, 54).

Deduïm, doncs, de tot això, la coexistència antiga d'una varietat desconcertant de tipus vocàlics i consonàntics (*t*, *ts*, *ç*, *ç*), tant en la segona com en la primera síl·laba. Potser encara n'hauríem d'admetre més: quan tants n'hi hem constatat sembla que no hem de separar-ho d'un altre amb -k-: ast. *mocu*, -a, 'sense banyes' (Rato, Vigón), ast. occid. *mouco* id., gall. *mouquelo* «pelado, trasquilado», trasm. *môico* «(boi) com un gallo, ou dois, partidos»; tot això ens mena a cegues al port. *mouco* 'dur d'orella', 'sord', i per si fos poc encara, al costat d'això albirem formes amb *b-* i *-c-*: trasm. *aboucar* tr. 'eixordar'.

I quin dret tenim, en fi, a separar del conglomerat MUTT(I)- el seu antic. ll. MŪTĪLUS 'motxo', 'mutilat'?

Salta a la vista la inversemblança extrema d'admetre conjuntament quatre ètimons, BOT-, MŪTT-, *MUTIUS i MŪTĪLUS, sense relació entre ells, com voldria Meyer-Lübke (*REW*, 1239a, cf. 1228a; 5791-3), i els altres neogramàtics romanistes, com Wartburg.³ Davant aquest conjunt de fets és inútil cansar-se amb tant d'acrobatisme i equilibris etimològics: l'única conclusió sana que se'n pot treure és que el mot no té etimologia, o dient-ho altrament, és una creació divergent, realitzada espontàniament pels diversos idiomes, amb independència els uns dels altres. És evident que l'arrel alternant BOT-, MOT-, MOTS-, MOTŠ-, MUTS-, té valor evocatiu de la idea d'esmussament, aplatament, arrodoniment: hi col·laboren la labial primera, la vocal labial, i el xoc immediat de l'oclusiva o africada que els ve tot darrere. La semblança amb MUTILUS no és pas casual, car tampoc aquest mot no té etimologia indoeuropea (hi estan d'acord Ernout-M. i Walde-H.), i tant MUTILUS com l'irl. *mut* 'curt' deuen ser altres